

Covid-19'un Beden Terim İlişkiselliğinde Çevirisi: *ekşisözlük* Örneği*¹

Translation of Covid-19 in Body Term Relationality: An Example of *sourtimes*

Araştırma/Research

Burcu KANIDİNÇ*, **Emine BOGENÇ DEMİREL****

*Arş. Gör., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, burcu.kanidinc@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5681-9101

**Prof. Dr., İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, İngilizce, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, emine.bodem@gmail.com, ORCID-ID: orcid.org/0000-0001-6995-2198

ÖZET

Covid-19 pandemisinin etkileri tüm dünyada derinden hissedilmektedir. Pandemi bireylerin günlük yaşamlarında büyük değişim ve dönüşümlere neden olmuş ve “yeni normal” denilen yaşam biçimini sunmuştur. Bu noktada, toplumsal olayların yeni çevresel etmenlere bağlı olarak insan bedeninde en az olayların önemi kadar derin izler bıraktığı bir gerçektir. Yeni toplumsal gerçekliklerle birlikte yükselen ve gündelik dile bulaşan yeni terimler, pandeminin kriz merkezi olarak nitelendirilebilecek sosyal medya mecralarında, olağanüstü bir trafikte dolaşımdadır. Bu bağlamda, terimler ve toplumlar arasındaki sıkı ilişki ağını konu alan toplumterimbilimsel yaklaşım çalışmanın çıkış noktasıdır. Çalışma, Türkiye’de en çok tanım girdisine sahip çevrimiçi katılımcı sözlük tarzındaki ağ sayfası² *ekşisözlük*’te açılan *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki terimleri odağa almaktadır. Veriler, “bedenden terime aktarım olarak çeviri” ve “terimlerin diller ve alanlararası dolaşımı” olmak üzere iki ana grupta yorumlanmıştır. Böylece, kaynak metinden hedef metne ya da insan bedeninden terimlere çeviri yoluyla aktarım söz

* Bu çalışma 26 Mart 2021 tarihinde Romanya Galati Dunărea de Jos Üniversitesi’nde düzenlenen “Il était une fois en 2020... Récits épidémiques, discours pandémiques, reflets et impacts culturels des fléaux” kolokyumu kapsamında “La circulation des termes COVID-19 dans les dictionnaires collaboratifs en ligne en Turquie: Exemple de ekşi/ sourtimes” başlığı altında bildiri olarak sunulan metnin genişletilmiş halidir. Çalışma, 2019 yılı bahar döneminde, Yıldız Teknik Üniversitesi, Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim doktora programında, Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel’in yürüttüğü MTF6101 Çağdaş Dünya Yazını ve Sanatında Beden İmgesi adlı ders kapsamında gerçekleştirilmiştir.

¹ Çalışma boyunca sözlükteki şekliyle, “*ekşisözlük*” biçiminde küçük harflerle ve bitişik yazılmıştır.

² bkz. İnteraktif Sözlükler Sıralaması, Mayıs 2019. <https://interaktifsozlukler.com/interaktif-sozlukler-mayis-2019-siralamasi/> adresinden 01.06.2020 tarihinde alınmıştır.

konusudur. Terimler çeşitli değişim, dönüşüm ve yaratım süreçlerinden geçerek yeniden inşa edilmiştir. Terimlerin çeviri odağında, diller ve alanlararası kategorilerde çeşitli dolaşımlara girdiği ve Covid-19 pandemisi sürecinde meydana gelen toplumsal bağlamdaki sürekli değişimden oldukça etkilendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışma, çeviri odağında ağ temelli terimbilim ve toplumterimbilim çalışmalarına olan ilgiyi pekiştirmesi açısından önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Covid-19, ağ temelli çeviri yaklaşımı, toplumterimbilim, *ekşisözlük*, insan bedeni.

ABSTRACT

The effects of Covid-19 pandemic are deeply felt all over the world. The pandemic caused great changes and transformations in the daily lives of individuals and presented a “new modus vivendi”. It is an undeniable fact that new environmental factors and the social events they bring with them leave deep traces in the human body at least in the dimension of importance of events. New terms, which rise with new social realities and infect everyday language, are circulating in an extraordinary online traffic, where is the crisis center of the pandemic. Therefore, the socioterminological approach, which deals with the tight relationship network between terms and societies, is the starting point of our study. We investigated the terms titled “terms that come into our lives with coronavirus” on *sourtimes*, that is the online participatory dictionary with maximum definition entries in Turkey. The data obtained were interpreted in two main groups: translation as transfer from body to term and inter-lingual and interdisciplinary circulation of terms. The results indicate that, the body as a source text was transformed and translated into the terms as a target text and reconstructed in the title above-mentioned. Accordingly, the terms of the pandemic have entered into various circulation in inter-lingual and inter-field categories, and have been highly influenced by the constant change in the social context occurring during the Covid-19 pandemic. The study is considered to be significant in terms of reinforcing the interest in network-based terminology and socioterminology studies in the field of translation.

Keywords: Covid-19, network-based translation approach, socioterminology, *sourtimes*, human body.

“Beden, toplumsal dünyadadır ama toplumsal dünya da (hexis veya eidos biçiminde) bedendedir.”³

“Toplumsal eyleyicilerin toplumsal dünyayı pratik bir biçimde tanımak için kullandıkları bilişsel yapılar bedene işlemiş toplumsal yapılarıdır.”⁴

1. Giriş

Covid-19 salgınının etkileri tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de derinden hissedilmektedir. En başta bedenen ve dolayısıyla ruhen hissedilen bu etki, ekonomik, politik ve toplumsal yansılarda yer bulmaktadır. Salgın, bireylerin gündelik yaşamlarında büyük değişimlere ve dönüşümlere sebep olmaktadır. Bu değişim ve dönüşümlerin yazına ve sanata, bedenden metne çeviri yoluyla aktarılması kaçınılmazdır

³ Bourdieu, Pierre, *Akademik Aklın Eleştirisi*, 206.

⁴ Bourdieu, Pierre, *Ayrım*, 676.

(Bogenç Demirel, Kunt, 2007, s. 146). Nitekim birey, bedeninde algıladığı, deneyimlediği herhangi bir unsuru, uygun sözcük ve terimlere dökerek onları dolaşıma sokar ve çeviri süreci başlar. Her bir dilin kendine özel bir kodlama sürecinden oluşması gibi, bireyin bedensel deneyimini simgeler aracılığıyla adlandırma/terimselleştirme işlemi de bir kodlama ve anlamlama sürecidir. Anlamlama, bedenden söyleme ve dile, dolayısıyla metne, bir ileti aktarımıdır ve doğal olarak bir çeviridir. Böylelikle, bedenden metne, kaynaktan hedefe çeviri eylemi gerçekleşmektedir (Krş. Bogenç Demirel & Görgüler, 2021, s. 333). Metnin bedenini, metinde bedeni okumak olarak tanımlayan bu yaklaşım, "toplumsal bir deneyim esnasında edinilmiş" ve "toplumsallaşmış bir beden"e (Bourdieu, 2016, s. 165) ait pratiklerin sözselleştirme aktarımında, hem bedenden terime hem de terimlerin diller ve alanlararası dolaşımına ışık tutabilir.

Covid-19 salgını, 2019 yılı aralık ayı itibariyle Çin'in Wuhan kentinde başlayıp küresel bir hal almış ve bireylerin hayatlarında yarattığı değişimlerle "yeni normal" denilen yaşam biçimini sunmuştur. Dünya Sağlık Örgütü'nün Şubat 2020'de "Covid-19" olarak adlandırdığı bu virüs salgını, tüm dünyayı etkilediği, insanlara kolayca bulaşabildiği ve insandan insana kolaylıkla yayılabilirdiği (bkz. BBC, 2020) gerekçeleriyle "pandemi" olarak ilan edilmiştir. Covid-19'un pandemi olarak duyurulduğu gün (11 Mart 2020), Türkiye'de ilk vakaya rastlanmış, ardından Covid-19 salgını dünyayı olduğu gibi ülkemizi derinden etkilemiştir. Büyükşehirlere araç giriş çıkışlarının yasaklanması, 65 yaş üstü ve 20 yaş altı bireyler için sokağa çıkma yasağının ilan edilmesi, yurt içi ve yurt dışı uçuşların geçici süreliğine durdurulması, yurt dışından gelen vatandaşların 14 gün Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü yurtlarında karantinede tutulması, mağazaların, restoranların, eğlence mekânlarının kapılarını kapatması, pandemi süresince alınacak tedbirlere ilişkin Bilim Kurulu ve İl Pandemi Kurulları kurulması, ülke genelinde pandemi hastanelerinin kurulması alınan tedbirlerin başında gelmektedir. "Hayat eve sığar" kampanyasının başlatılması ve bunun için bir mobil uygulama geliştirilmesi, ilk, orta ve yükseköğretimde çevrimiçi uzaktan eğitime geçilmesi, adliyelerde duruşmalara ara verilmesi, spor müsabakalarına, sinema ve tiyatro gösterimlerine ara verilmesi ülkemizde salgın döneminde alınan diğer önlemler arasındadır. Salgına karşı alınan mesafe, karantina gibi kademeli önlemlerle birlikte ise bireyler çevrimiçi ortamda daha fazla vakit geçirme eğilimi göstermiştir. Bu durum insanlığın deneyimlediği ortak korku, endişe, stres, şaşkınlık gibi duygu, düşünce ve değerleri paylaşma, aktarma ve yeniden üretme konusunda elektronik kültür ortamında hızlı bir etkileşimselliğe ve dolaşıma neden olmuştur (Keskin, 2020). İnsan bedeninde yaşanan bu olgunun etkileri, tüm toplumsallığıyla metin boyutuna aktarılmıştır. Bedenden metne aktarımın olağanüstü bir trafikte işlediği bu süreç, terim araştırmalarına duyulan gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Covid-19 pandemisiyle birlikte yeni kavram ve terimlerle tanışılması, daha önce var olan kavram ve terimlerin toplumsal bağlamda yeniden üretime girmesi ve farklı anlamlar kazanması öngörülebilir niteliktedir. Bu bağlamda, etkileşimsel elektronik kültürle ortaya çıkan katılımcı sözlükler, Covid-19 pandemisinde bireylerin çokça vakit geçirip yeni kavram ve terimlerin dolaşımına katkıda buldukları sosyal medya mecraları haline gelmişlerdir.

Katılımcı sözlükler, geleneksel sözlüklerdeki pasif kullanıcı konumunun aksine kullanıcıların aktif konumuyla şekillenmektedir. Kitle kaynaklı veri oluşumunu inceleyen katılımcı sözlük çalışmaları ise nispeten yeni bir olgudur. Katılımcı sözlük çalışmalarında kitle kaynak kullanımı, “dilsel veri oluşturmak ve toplamak” konusunda bir fırsat sağlamaktadır (Rundell, 2015, 1). Dolayısıyla sahanın sesine kulak vermek, çalışmada araştırmacıların başvurduğu yöntemlerin başında gelmektedir. Çevrimiçi katılımcı bir sözlüğün, Wacquant’ın da dediği gibi, “yatkınlıklar sistematığının nasıl şekillendiğini” anlamaya çabalamak ve bunu yaparken de “toplumsal pratik ve bedenin keşişim noktası”nı resmetmek (2012, arka kapak) çalışmanın amacıdır. Bu amaçla, Covid-19 sürecinde *ekşisözlük*’te açılan başlıklarda terimler üzerine okuma gerçekleştirilmiştir. Sözlükteki en fazla girdi sayısına sahip “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” (bkz. Ekşi Sözlük, 2020) başlığı, çeviri odaklı bir bakış açısıyla incelenmiştir. Çeviri bedenden metne bir aktarım ve aynı zamanda bedenle alımlanan terimlerin diller ve alanlararası aktarımı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda, çalışmanın araştırma soruları şöyledir:

- Covid-19’u bedenimizle nasıl algılıyoruz?
- Covid-19 sürecinde bedenden terime nasıl bir çeviri süreci gerçekleşmektedir?
- Bedenden metne gerçekleşen çeviri, çevrimiçi ortama nasıl yansımaktadır?
- *Koronavirüs ile hayatımıza giren terimlerin* dolaşımı katılımcı sözlük olan *ekşisözlük*’te nasıl bir boyut kazanmaktadır?
- “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” alanlararası ve dillerarası nasıl konumlanmaktadır?

Çalışma, çeviri alanında ağ temelli terimbilim ve toplumterimbilim çalışmalarına dikkat çekmek açısından da önemlidir.

2. Yöntemsel Yaklaşım

Covid-19’un enfekte ettiği bireylerin bedeninde çeşitli belirtilerle kendini gösterdiği bilinmektedir (He vd., 2020). Buna bağlı olarak kaygı, endişe gibi psikolojik sonuçları da bedenden ayrı düşünmek olanaksızdır. Çünkü beden, bireyin dış dünyayı algılama ve alımlama; aktarma ve ifade etme biçimidir. Friedrich Hegel, öz bilincin oluşmasında “bedensel varoluşun” en gereken araç olduğundan bahsederken (Oktay, 1999, s. 34), Edmund Husserl’a göre, maddesel şeylerle bedensel deneyimler hem fiziksel hem de psikolojik bir ilişki içerisindedir (Husserl, 2012). Maurice Merleau-Ponty’e (1945) göre bedensel deneyimlerimiz dünyayı algılamamızı sağlar. Michel Foucault, *Madness and Civilization [Deliliğin Tarihi]* adlı yapıtında (1965) ise deliliğin ve hastalığın beden aracılığıyla kontrolü için geliştirilen denetim mekanizmalarını anlatır. Foucault’ya göre, özellikle 19. yüzyıldan itibaren devletlerin sorumlulukları artıp modern tanımlama ve kontrol sistemleri geliştirilmeye başladığında, “toplumsal hastalıklar”ı teşhis ve tedavi edeceğini iddia eden, doktor ve psikolog gibi yeni uzmanlık otoriteleriyle, yeni bir söylem de geliştirilmiş olur. Çünkü bulaşıcı hastalıkların sebep olduğu salgınlarla bireysel olarak baş etmek imkânsızdır. Bu durum, hastalıkları kişisel bir sorundan ziyade toplumsal bir mesele haline getirir (Foucault, 2002).

Bireyin bedeniyle gerçekteşen bu öğrenme süreci, bir dizi bedensel ve zihinsel yatınlılığın ortaklığıyla işler (Wacquant, 2012). Dolayısıyla "yeni çevresel faktörler ve beraberinde getirdiği toplumsal olaylar", insan bedeninde "olayların önemi boyutunda derin izler" bırakır (Bogenç Demirel & Kunt, 2007, s. 145). Bireylere "kendi iradesi dışında kabul ettirilen" ve tüm toplumsallılığıyla bireylerin yaşamlarına ve bedenlerine kazınan "olumsuz atmosfer"ler, "kötümser, umutsuz ifade biçimi" (Bogenç Demirel & Kunt, 2007, s.146) olarak yazına, sanata ve kaçınılmaz olarak en başta söyleme yansır. Böylelikle, deneyimlenen yeni toplumsal olaylarla birlikte, yeniden üretilen kavramlar ve ifade biçimleri, söylem ağımıza kazandırılan ve/veya kazandırdığımız yeni terimler olarak karőımıza çıkabilirler. Çünkü Roland Barthes'ın da açıkça dile getirdiği üzere, "bütün anlamlı kılığlar metin doğurabilirler" (Barthes, 1974, s. 8; akt. Aktulum, 2011, s. 13). Benzer şekilde Pierre Bourdieu'ya göre, bireyin toplumsal değeri kendi dilsel ürününe ve bedenine atfedilen değeriyle ilişkisellik içerisinde oluşur (Bourdieu, 1991, s. 82). Bu yüzden beden ve söylem düşünömsel bir ilişkisellik içindedir.

Covid-19 virüsünün her bir bireyin bedeninde farklı biçim ve semptomlarda kendini gösterdiği bilirse de en yaygın semptomlarının ateş, yorgunluk, öksürük, tat ve koku kaybı olduğu, hastalığın derecesine göre ilerleyen vakalarda solunum güçlüğü ve nefes darlığı gibi belirtiler olduğu tespit edilmektedir (bkz. World Health Organization, 2021). Bedeni böylesine merkezine alan ve ortalama 5-6 gün içerisinde tüm yıkıcılığıyla bedene sirayet eden bu salgın süresince bireyin tam bir bedensel performans gösterdiğini iddia etmek mümkündür. Nitekim bu süreçte, Wacquant'ın ifade ettiği gibi, beden hem "bir saldırı silahı ve bir savunma kalkanı, hem de rakibinin hedefidir" (2012, s. 138). Foucault'ya göre ise, böylesine bir mücadelede bedeni kontrol eden ve yöneten en önemli iktidar mekanizmalarından biri "tıbbın iktidarı"dır; okul, mahkemeler, fabrika, cinsellik gibi yaşamın birçok alanında egemendir; böylelikle 'normali' belirler" (Foucault, 2012, ss. 50-78). Buna göre, normal beden iktidarın standartlarına uygun bedendir.

Sağlık durumundaki normalden sapma (bkz. Merriam-Webster, disease, 2020), "sağlığın bozulması durumu" (bkz. TDK, hastalık, 2020) günümüzde "hastalık" olarak tanımlanmaktadır. Hastalığın mekânının organizmanın mekânı olduğunu ifade eden Foucault'ya göre, "hastalıklı olanı algılamak, bedeni algılamamanın belli bir yoludur" (2002, 240). Çünkü iktidar "söylemsel ve bedensel müdahaleler yoluyla öznenin normalleştirilmesi" (Ellialtı, 2012, s. 375) amacını güder. Bu kapsamda, bedenin gözlem ve denetim uygulamalarıyla izole edilmesi ve disiplinin beden üzerinden sağlanması, hastalığın baőladıđı ve dağıldığı mekân olan beden üzerinden sonsuz bir yeniden üretim ve dolaşım ağına işaret etmektedir. Toplumun içinde, toplum tarafından bir güç dizgesi içinde inşa edilen beden (Foucault, 2007), "dolaşım, değerlendirme, atıf, sahiplenme kipleri[yle] her kültürle birlikte değiş[en] ve her birinin içinde dönüşüm geçir[en]" (Foucault, 2014, s. 247) ve iktidarı oluşturabilmek için denetim altına alınan söyleme (Van Dijk, 2010, s. 13) ve metne aktarılır. Bedenden söyleme ve metne aktarım, hem bedenlerarası hem de diller ve alanlararası bir aktarımdır. Söylemsel dayanakların türlü "görünömler" ile kendilerini gösterdiği (Özmkas, 2012, s. 66) düşünölsürse beden bu görünömlerin somut algılayanı, metin ise yansıtılanıdır.

Bedenden metne aktarım sürecinde birey, kendi zihni ve bedeninde ve böylelikle başkalarının bedeninde algıladığı, oluşturduğu ve demek istediği tüm unsurları kaynaktan hedefe, bir dilden başka bir dile aktarır. Dolayısıyla kendi kendisinin çevirmenidir. Nitekim çevirmen, bedeniyle algıladığı söylemi, simgelerle metne ve dolayısıyla toplumsal bağlamda terimlere aktaran kişidir. Söylemler ve metinler, toplumsal olaylarla ilişkiselliğini sürdürür ve toplumsal yapılardan etkilenir (Wodak, 2001; Delavigne, 1995). Bireysel pratiklerin toplumsal göstergesi olarak nitelendirilebilecek terimler, gündelik dilde kullanımlarıyla yeniden dolaşıma girer. Bu da terimler ve toplumlar arasındaki sıkı ilişki ağının incelenebildiği toplumterimbilim araştırmalarına duyulan gereksinimi zorunlu kılar.

Çeviri araştırmalarında yeri önemli olan toplumterimbilimsel yaklaşım (Gambier, 1987; Gaudin, 2003), terimlerin dilsel, tarihsel ve toplumsal bağlamlarına odaklanır. Bu yaklaşıma göre kavramlar ve tanımlar buldukları farklı bağlamlarda farklı anlamlar kazandıklarından sürekli gelişir, değişir ve dönüşürler. Toplumsal değişkenlerle yapılan kavramlar, söylem üzerine inşa edilirler. Terimbilimi toplumsal kapsamda ele alan ve “terimlerin alanlararası dolaşımına vurgu yapan” toplumterimbilim (Gambier, 1987, 1993; Gaudin, 1993, 2003, akt. Görgüler ve Kurmel, 2020, s. 727; Delavigne, 2017, 33) heterojen söylem uygulamalarını içerir (Delavigne, 2017, s. 33). Terimbilime toplumsal bir bakış açısı getiren bu yaklaşımda, terimlerin “standart” kullanımları, onları kullanan bireyler tarafından değiştirilip dönüştürüldüğü için “değişkendir” (Delavigne, 2017, s. 33). Çünkü “dil doğası gereği deforme olmaya müsait bir sistemler bütünüdür” (De Vogüé & Paillard, 1997, akt. Delavigne, 2017, s. 33). Benzer bir yaklaşımı toplumterimbilim ve çeviribilim araştırmalarıyla öne çıkan Yves Gambier (2006) de vurgulamaktadır. Gambier’e göre terimler, alımlandıkları bağlamlarla ilişkisel anlamlar kazanırlar. Ángela Campo ise toplumterimbilimin amaçlarından birinin, terimbilim araştırmalarını yaparken terimlerin ve kavramların işleyiş ve dolaşımına odaklanmanın yanı sıra iletişimin aktörlerine ve aktörlerin iletişimsel durumlarına odaklanmak olduğunu belirtir (2012, s. 148). Nitekim toplumterimbilimsel yaklaşım, yükselen toplumsal ağ pratikleri ile dijital ortamda üretilen ve dolaşıma sokulan kavramlarla, yeni toplumsallıklara açılıp yeni soruşturmalara uygun ortam hazırlar (Bogenç Demirel ve diğerleri, 2018). Bir terim kültürler ve “söylemlerarası” bir kesişim (Delavigne, 2017, s. 43) ve bir “geçit” tir (Rastier 2011, s. 15). Çeviribilimde yaşanan kültürel dönemeç (Baker, 2009, s. 279) ve terimbilimde yaşanan toplumsal yaklaşım dönemeci, terimlerin dolaşımında, bu iki disiplinin sahanın sesine kulak verirken ortak bir bilinç oluşturmasını zorunlu kılar. Terimlerin alanlararası dolaşımı, bilgi ve üretim dinamikleri, yeni terimlere verilen tepkiler ve var olan terimlere direniş gibi konular, toplumsal bağlam odağında yapılan toplumterimbilim çalışmalarına duyulan gereksinime de işaret eder (Gambier, 1987, s. 320). Görüldüğü üzere, “çeviribilim/terimbilim birlikteliğinin bütüncül yapılanmalarla desteklenerek çevrimiçi/çevrimdışı çeviri pratiklerinin görünür kılınması, terminoloji/terimbilim konusunda alanda farkındalığın sürdürülebilir artırılması” (Bogenç Demirel ve diğerleri, 2018, s. 98) çeviribilim odağında ağ temelli terimbilim çalışmalarına olan ilgiyi pekiştirmiştir.⁵ Bu bağlamda, çalışmamızda, Covid-19 ile birlikte

⁵ Çeviribilim odağında ağ temelli terimbilim çalışmaları için bkz. Bogenç Demirel ve diğerleri, 2018; Görgüler & Kurmel, 2020 ve 2014.

gündelik yaşamımıza giren terimlerin beden terim ilişkiseliliğinde çevirisine, çevrimiçi katılımcı paylaşımcı sözlük, *ekşisözlük*'te odaklanılacaktır.

3. Araştırma Nesnesi: *ekşisözlük*

İnternetin geniş kitlelere eşsüremlili bir şekilde ulaşma ve iletişim kurma olanağı sunmasından beri dijital ortamlar, bireylerin bir araya geldikleri sonsuz ağlardır. Manuel Castells'in ortaya koyduğu "esnekliğin ve merkezileşmekten uzaklaşmanın giderek arttığı fikrini dile getirmeye yarayan" (Gerbaudo, 2013, s. 37; Krş. Castells, 2013) ağ toplumu kavramı, yeni iletişim ve iş birliği biçimleri açısından gerekli koşulların yaratıldığı sosyal medya ağlarını kapsar. Bu ağlarda katılımcı paylaşımcı bir yaklaşımla ağ toplumunu oluşturan çevrimiçi grup ve topluluklar, ortak ilgi alanlarıyla yakınsama kültürünün bir parçası olurlar (Jenkins, 2009 ve 2006). Katılımcılar arasındaki iş birliği ile kolektif üretimin inşa edildiği çevrimiçi topluluklar, bireylerin etkileşimsel bilgi paylaşım platformudur. Ağ toplumu ve çevrimiçi ağların günümüzdeki yapılandırıcı işlevi, ağdaki aktörlere "arşivleme, açıklama, uygunlaştırma ve tekrar dolaşıma sokma olanağı sağlayarak yeni bir katılımcı halk kültürüne yani katılımcı yakınsallığa" teşvik etmektedir (Turhan, 2017, s. 308).

Çalışmaya konu olan *ekşi sözlük*, Şubat 1999'da kişisel bir blog olarak kurulmuş, günümüzde ise Mayıs 2019 "aylık girdi/entry sayısı" verilerine göre, Türkiye'de en fazla toplam ve aylık tanım yapılan katılımcı sözlük ağ sayfası olmuştur. 2019 yılında gösterilen 20.yıl belgeselinde *ekşisözlük*'te toplam 115.852 aktif yazar, 36.133.823 girdi, 35.759.823 aylık ziyaretçi ve 480.104.714 aylık görsel paylaşım olduğu belirtilmiştir (bkz. Youtube, 2019). Belgeselde kurucu Sedat Kapanoğlu, sözlüğü kurma amacının insanlara dayatılan tanımlara kıyasla kendi tanımları yapan bir sözlük oluşturmak olduğunu öne sürmektedir. Aynı belgeselde *ekşisözlük*'ün CEO'su Başak Purut ise sözlük yazarlarının çoğu zaman çoğu haberi, haber kuruluşlarından önce paylaştığını dile getirmektedir. İçerik olarak nesnellikten uzak olmasına rağmen "çoğu kullanıcı için *ekşisözlük* önemli bir başvuru kaynağıdır" (Öztekin, 2015, s. 930). Çevrimiçi katılımcı paylaşımcı bu sözlük, kendine özgü "tanım dili" ile her türlü konuya ve kavrama farklı bakış açısı getiren ve "kendiliğinden düzen esası"na göre (Gürel ve Yakın, 2007, s. 203) hareket eden ağ temelli "yaşayan bir organizma"dır (Gürel ve Yakın, 2007, s. 204). Sözlükte kitap bağış ve ağaç dikimi, otizmlili bireylerin bilinçlendirilmesi gibi sosyal sorumluluk projeleri de yürütülmektedir.

Sloganı "kutsal bilgi kaynağı" olan *ekşisözlük*, kendine ait kuralları, yazarları arasında girdi/entry sayısına göre hiyerarşik yapılanması ve toplumsal hafızaya yaptığı katkıyla ağ toplumunda "katılımcı paylaşımcı kültürün" (Jenkins, 2009) bir örneğidir. Herhangi bir konu sınırlaması olmaksızın kayıtlı yazarların kendi açtıkları ve/veya başka yazarlar tarafından açılan başlıklarda düşüncelerini paylaştıkları bu tanımlama platformu, son yıllarda giderek araştırmacıların daha da ilgisini çeken bir ağ sayfası haline gelmiştir⁶. Daha çok söylem ve içerik odaklı yapılan bu çalışmalarda da belirtildiği üzere

⁶ *ekşisözlük* ile ilgili çalışmalar için bakınız: Akyazı, 2016; Alp, 2016; Duman & Özdoğru, 2018; Furman & Süngü, 2021 ; Gürel & Yakın, 2007; İşleyen, 2019; Öztekin, 2015; Taşdemir & Çevik, 2013; Sevindik & Yaman, 2019; Sine & Özsoy, 2017; Söğüt, 2020; Susar & Narin, 2011; Uçar, 2006; Uçkan, 2012; Uzunoğlu, 2015; Üngören, 2019; Yalçın, 2015.

(Duman ve Özdoğru, 2018, s. 84), güncel konularda kamuoyu oluşturma niteliği *ekşisözlük*'ü diğer katılımcı sözlüklerden farklı kılmaktadır. Kendi içinde yarattığı jargonu, gündeme yönelik güncel girdileri, sunduğu özgür ortam (Taşdemir ve Çevik, 2013, s. 30) ve “yatay kolaboratif faaliyet modeli” (Furman ve Süngü, 2021, s. 122) *ekşisözlük*'ü diğer ağ sayfalarından ayırmaktadır.

4. “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*”

Başlangıcından itibaren dünyanın ve Türkiye'nin gündeminde ilk sırada olan Covid-19 pandemisi ile ilgili çevrimiçi ortamdaki içerikler, karantina şartlarının da etkisiyle internet trafiğine yansımıştır. Pandeminin çevrimiçi ortamda yeniden ürettiği trafiğin etkisiyle, “*kutsal bilgi kaynağı – ekşisözlük*”te de Covid-19 ile ilgili başlıklarda olağanüstü bir artış yaşanmıştır. Bu doğrultuda, *ekşisözlük*'te paylaşılan ve dijitalleşen kayıtlı yazarların terim girişleri, Mart-Mayıs 2020 zaman diliminde, devamlı ve tekrarlı temaslara incelenmiştir. Sözlükte “*Koronavirüs*”, “*Covid-19*” ve “*terim*” sözcüğünün birlikte aratılması sonucunda en çok girdiye sahip olan ve en uzun süre girdi girişi yapılan “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” başlığı tespit edilmiştir. İlgili başlık 23.03.2020 tarihinde saat 21.44'teki ilk giriş ile açılmış, bu başlığa 31.05.2020 tarihinde saat 14.04'teki son giriş yapılmıştır. Son girdiyle birlikte gözlem de sonlandırılmıştır. Başlığın açılış sayfasına ait görsel Resim 1'de gösterilmiştir⁸.

Resim 1

ekşisözlük, 'koronavirüs ile hayatımıza giren terimler' Başlığı Açılış Sayfası

Gözlem süresince bahsedilen başlıkta 9 sayfalık veri girişi gerçekleştiği tespit edilmiştir. Sözü edilen veri girişi, 84 ayrı kullanıcı tarafından gerçekleştirilen 84 girdidir [84 entry]. İlgili başlıktaki girdilerin gün bazında sayısına ve trafiğine bakıldığında Tablo 1 aşağıdaki gibidir:

Tablo 1

ekşisözlük, 'koronavirüs ile hayatımıza giren terimler' Başlığı Girdi Trafiği

Tarih	Girdi sayısı
23.03.2020	42
24.03.2020	21
27.03.2020	1

⁷ Bahsi geçen sözlükte geçtiği şekilde aynen yazılmıştır.

⁸ <https://eksizozluk.com/koronavirus-ile-hayatimiza-giren-terimler--6431602>

07.04.2020	14
08.04.2020	1
18.04.2020	1
22.04.2020	3
30.05.2020	1

Not. Tablo 1'deki girdi trafiğine bakıldığında, 23.03.2020, 24.03.2020 ve 07.04.2020 tarihlerinde girdi trafiğinin diğer günlere kıyasla oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Bahsi geçen günlerde, T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın Twitter paylaşımları göz önünde bulundurulduğunda ilişkisel bazı sonuçlara ulaşılabilmektedir (bkz. Tweet 1, Tweet 2 ve Resim 2).

Tweet 1

T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 23.03.2020 Tarihli Covid-19 Bilgilendirme Paylaşımı

SON 24 SAATTE 3.672 test sonuçlandı. 293 yeni tanı kondu. Çabalarımıza rağmen, hastalığa yenik düşen 7 insanımız daha oldu. GENÇLERE UYARIMIZ VAR: Salgının dışında değilsiniz. Hayatınızı yavaşlatın. Risk ortamına girmeyin. Riski evinize taşımayın. Evde kalın. Hayat eve sığar. (Koca, 2020a).

Tweet 1'de görüldüğü üzere, Türkiye'de ilgili tarihte, salgının artış seviyesinde olduğu bilgisi Koca tarafından paylaşılmış, özellikle gençlere yönelik uyarılarda bulunulmuştur. Risk ortamlarından uzak durmaları ve "evde kal"maları öğütlenmiş, "hayat eve sığar" sloganıyla bu öğüt pekiştirilmiştir. Gençlerin kendilerini salgının dışında görmemeleri ve bedenlerini riskli ortamlardan koruyup evde izole olmaları tavsiye edilmiştir. İleri yaştaki bireylere ve kronik hastalığı bulunan bireylere göre, bedeni görece salgından daha az etkilenebilecek genç bireylerin de risk altında olduğu vurgulanmıştır. Özellikle gençlere yönelik uyarı *ekşisözlük* kullanıcılarının dikkatini çekmiş olacak ki, uyarının yapıldığı gün '*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*' başlığında bu uyarı yoğun girdi trafiğine yol açmıştır.

Tweet 2

T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 24.03.2020 Tarihli Covid-19 Bilgilendirme Paylaşımı

Kaç kişi? 195 ülkede her gün bu soruluyor. Kayıplar versek de Türkiye için geç değil. Tedbir, artışın önünü kesebilir. SON 24 SAATTE toplam 3.952 test yapıldı. 343 yeni tanı var. 7 hastamızı kaybettik. Biri KOAH hastasıydı. Altısı ileri yaştaydı. Aldığımız tedbir kadar güçlüyüz. (Koca, 2020b).

Tweet 2'de, pandeminin Türkiye'deki seyrinde vaka sayısında kısmi bir artışın yaşandığı ve bu doğrultuda ileri yaştaki bireylere uyarı niteliğinde bir paylaşım yapıldığı görülmektedir. Bu paylaşımında, kaybedilen bedenlerin rakamları, yaş oranlarıyla birlikte ifade edilmiş; alınabilecek tedbirler konusunda çağrıda bulunulmuştur. KOAH hastası bir bireyin ölümüne dikkat çekilmiş, "normal" in dışındaki bir bedenin içinde bulunduğu risk ifade edilmiştir.

Resim 2

T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın 07.04.2020 Tarihli Covid-19 Bilgilendirme Paylaşımı ve Türkiye Günlük Koronavirüs Tablosu

Resim 2’de, Sağlık Bakanının bilgilendirme paylaşımına ek olarak, 27.03.2020 tarihi itibarıyla paylaşılan “Türkiye Günlük Koronavirüs Tablosu” dikkati çekmektedir. Bu tabloda normalleşen bedenler “toplam iyileşen hasta sayısı”, kaybedilen bedenler “toplam vefat sayısı”, teşhis ve tanı koyulan bedenler “toplam vaka sayısı” olarak verilmektedir.⁹ Normalden sapan (hasta) bedenlerin “toplam yoğun bakım hasta sayısı”; bunların içerisinde, normalden daha da uzaklaşanların, “toplam entübe hasta sayısı” ve bir kontrol ve denetim mekanizması olarak “toplam test sayısı” göze çarpmaktadır. Sayıların Tweet 1 ve 2’ye kıyasla giderek arttığı ve bedensel sınıflandırmanın daha detaylı paylaşıldığını bu tablodan görmek mümkündür. Yalnızca bu tablodan hareketle bile, bedenselin söyleme ve metne aktarılması ve bu aktarımın dolaşıma giren yeni terimlerle ilişkililiğini öne sürmek yerinde olacaktır.

Tweet 1, 2 ve Resim 2’den, bilginin beden üzerinden yeniden üretildiği ve bu üretim sürecinde yeniden bedensel sınıflandırmalara gidildiği anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda bedenselin söyleme ve metne aktarımında, terimlerin dolaşımıyla ilişkililik ve etkileşimsellik kaçınılmazdır. Girdi trafiğinin arttığı bu günlerde, Covid-19 salgını sebebiyle kurulan “Bilim Kurulu” toplantılarının yapıldığı ve alınan tedbirlerin bu toplantıların ardından açıklandığı göz önünde bulundurulduğunda, *ekşisözlük*’te “koronavirüs ile hayatımıza giren terimler” başlığındaki girdi sayısındaki artışın gündemle

⁹ <https://twitter.com/drfahtettinkoca/status/1247565540417245196>

paralel olduğu düşünölmektedir. 23.03.2020 tarihinde Sağlık Bakanının yeni sağlık personeli alımı, yerli solunum cihazı üretimi, iyileşen vakalar, hayatını kaybedenlerin yaş aralığı gibi konular hakkındaki açıklamaları, ilgili başlığın açıldığı güne denk gelmektedir (bkz. Sabah, 2020a). Ardından 24.03.2020 tarihinde, başlıktaki yüksek etkileşimin devam ettiği görölmektedir. 07.04.2020 tarihinde ilgili başlıktaki girdi trafiğinde yeniden artış gözlemlenmektedir. Söz konusu tarihte, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca il bazında vaka dağılımının olduğu bir haritayı canlı yayında ilk kez göstermiş ve İstanbul başta olmak üzere virüs yoğunluğunun yüksek olduğu illeri işaret etmiştir. Aynı zamanda "Toplum Bilimleri Kurulu" nun oluşturulduğunu da ilan etmiştir (bkz. Sabah, 2020b).

Çalışmanın bundan sonraki kısmında, 84 girdinin saptandığı *ekşisözlük*'te "*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*" başlığındaki terim girişlerine odaklanılmıştır. 84 girdideki tekrarlanan terim girişleri, 10 özel isim girişi ve kategorileştirilemeyen 5 girdi ayrı tutulmuştur. Bu girdiler arasında, "Fahrettin Koca", "Fatih Terim", "Merve Terim", "Vuhan", "Covid-19", "gorona", "Lombardia", gibi özel isimler; "sakin ol champ"¹⁰ gibi sosyal medyada popülerleşen söylemler de bulunmaktadır. Bu örnekler salgının seyirinde sosyal medya trafiğinde yaşanan artışın toplumsal hareketlere, dolayısıyla söyleme yansıdığıнын birer işaretidir.

Çeşitli terim sözlükleri (TDK Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü¹¹, TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü¹² ve TERMIUM Plus¹³) aracılığıyla, kategorileştirilemeyen, tekrarlanan veya özel isimlerden oluşan girdiler ayrı tutulduğunda, toplamda 55 farklı terim girişi yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen veriler tematik gruplandırılarak yorumlanmış ve iki ana grupta sınıflandırılmıştır. Öncelikle ilgili katılımcı sözlüğün sözü geçen başlığındaki terimler, "bedenden terime aktarım olarak çeviri" odağıyla ele alınmıştır. Terimlerin toplumterimbilimsel bağlamdaki izdüşümleri bedenın merkezde olduğu bir bakış açısıyla incelenmiştir. Ardından, bahsi geçen terim sözlükleri aracılığıyla *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki terimlerin dolaşımı hakkında, alt alanlarına göre çıkarımlarda bulunulmuştur. Bu terimlerin konuları "diller ve alanlararası aktarım olarak çeviri" boyutuyla çeviri odağında tartışılmaya çalışılmıştır.

4.1. Bedenden Terime Aktarım Olarak Çeviri

Çevrimiçi katılımcı sözlük *ekşisözlük*'te *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki 84 girdinin 55'i terim olarak kategorileştirildikten sonra, bunlardan 45'i "bedenden terime aktarım olarak çeviri" boyutunda değerlendirilebilmiştir.

¹⁰ Türk iş insanı Hacı Sabancı'nın spor yaparken çektiği fotoğrafını sosyal medya hesabında paylaşması üzerine bir vatandaşın "Neden dışarı çıkıyorsunuz" sorusuna, "Sakin ol champ.. Evdeyim" yazarak verdiği yanıt sosyal medyada gündem olmuştu (bkz. Sputnik, 2020).

¹¹ bkz. TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, 2020.

¹² bkz. TÜBA, 2020.

¹³ bkz. Termium Plus, 2020.

Tablo 2

Bedenden Terime Aktarım Olarak Çeviri

izole	“herkesin kendi ohali”	mortaliti/ mortalite	sürveyans	ekstübe	rna
karantina	kolonya	kişisel temizlik	kuru öksürük	bağış-ıklık	kinin
maske	temas	lockdown	temaslı	ace 2 (reseptörü)	filyasyon
pandemi	elleri yıkamak	epidemi	kontaminasyon	spike (proteini)	n95
enfekte (olmak)	sosyal mesafe	20 sn el yıkama	r0 değeri	immün sistem	dezenfektan
umumi hıfzısıhha	evde kal	solunum cihazı	hayat eve sığar	pozitif	temizlik
asemptomatik	sevişme uzaklaş	covidiot	hijyen	re-enfekte olmak	bulaş
vaka sayısı	entübe (etmek)	ffp3			

Tablo 2’de, bireyin bedeniyle gerçekleştirdiği algılama ve öğrenme sürecini tüm toplumsallığıyla terimlere aktardığı görülmektedir. Bu yaklaşımın birbirinin iktidarı olan bireylerin beden aracılığıyla yeniden inşasını yansıttığı söylenebilir. Nitekim “temas”, “evde kal”, “sevişme uzaklaş”, “temizlik”, “asemptomatik”, “kişisel temizlik”, “lockdown”, “covidiot”, “sürveyans”, “temaslı”, “hayat eve sığar”, “hijyen”, “pozitif” gibi terimler, Foucault’nun sözünü ettiği gözetleyen bakışların birbirlerinin bakışlarını içselleştirerek gözetleyici konumuna gelmesi ve bu sistemin bir eyleyicisi olmasına açık birer örnektir (Krş. Foucault, 2012, s. 95). Ayrıca “izole”, “karantina”, “herkesin kendi ohali”, “sosyal mesafe”, “evde kal”, “lockdown”, “hayat eve sığar” terimlerinin bedeni hapsetme disiplinini işaret ettiği iddia edilebilir. Bir bedeni diğer bedenlerden uzaklaştırma disiplini ve bunun terimlere aktarımı, bedenden terime aktarım olarak ifade edilebilir. Modern iktidarın hastalıkları bireysel bir anormallikten ziyade toplumsal bağlamda ele aldığı gözetim ve takip tekniklerinin, “umumi hıfzısıhha”, “sürveyans” ve “filyasyon” terimleriyle, bedenden terime aktarıldığı gözlemlenebilir. Bedende algılanan semptomların ise “enfekte”, “bulaş”, “mortaliti/e”, “solunum cihazı”, “kuru öksürük”, “kontaminasyon”, “entübe (etmek)”, “ekstübe” ve “re-enfekte olmak” terimlerine aktarıldığı görülmektedir. Bedende algılanana karşı bireyin kendi bedeninde alabileceği

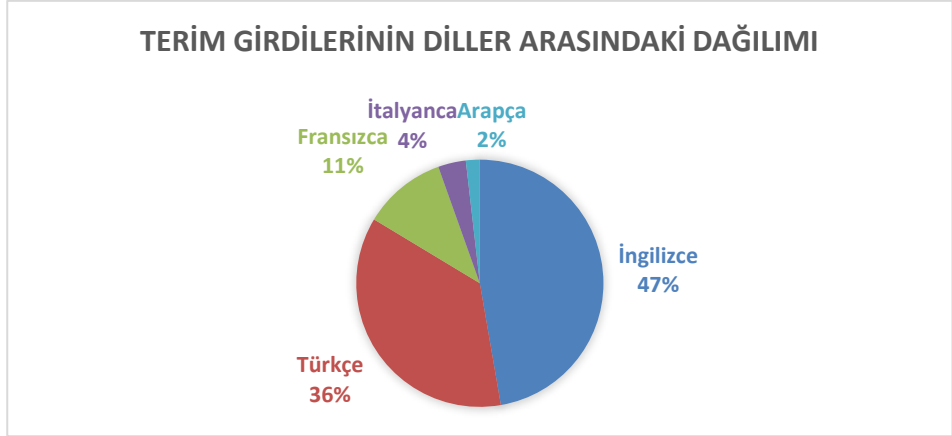
tedbirlerin “maske”, “temizlik”, “kolonya”, “elleri yıkamak”, “sevişme uzaklaş”, “kişisel temizlik”, “20 sn elleri yıkamak”, “ffp3”, “n95” ve “dezenfektan” terimleriyle dolaşıma girdiği açıktır. Ayrıca, Covid-19’u bedenle algılamanın ifadeleri olarak “r0 değeri”, “bağışıklık”, “ace2 (reseptörü)”, “spike (proteini)” ve “immün sistem” gibi terimlerin dolaşıma girdiği görülmektedir. İlgili başlıktaki “bağışıklık” girdisindeki kelime oyununun dayanışma amacıyla yürütülen bağış kampanyalarına tepki olarak yapıldığı tahmin edilmektedir. Benzer şekilde ve hatta herhangi bir kategori içinde değerlendirilemeyen terim girdileri azınlıkta olmakla birlikte, bu girdiler sözlük yazarlarının politik/mizahi dokundurmaları olarak nitelendirilebilir.

4.2. Terimlerin Çeviri Yoluyla Diller ve Alanlararası Dolaşımı

Bu kısımda, terimlerin çeviri odağında, aynı zamanda farklı diller ve alanlar arasında dolaşıma girebileceği düşüncesinden hareketle, *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığında tespit edilen terimlerin diller ve alanlararası dolaşımı çözümlenmeye çalışılacaktır. *Ekşisözlük*'te *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki 55 terim girdisinin dillerarası dolaşımı, “*Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*” (bkz. TDK, *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, 2020) yardımıyla incelenmiş ve Şekil 1'deki sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil 1

Terimlerin Dillerarası Dağılımı

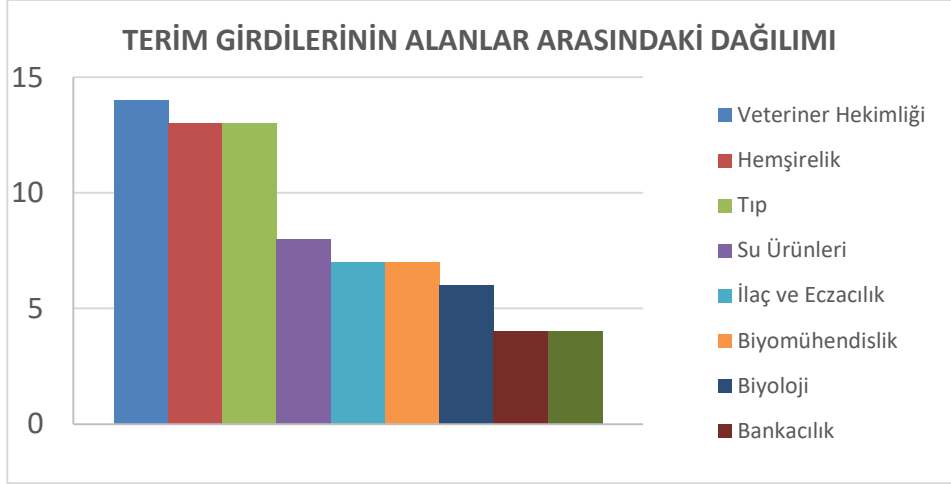
Şekil 1'e göre, 55 terimin 26'sı İngilizce, 20'si Türkçe, 6'sı Fransızca, 2'si İtalyanca ve 1'i Arapça kökenlidir. Buna göre *ekşisözlük*'te *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki terim girdilerinin %47'si İngilizce, %36'sı Türkçe, %11'i Fransızca, %4'ü İtalyanca ve %2'si Arapça kökenlidir. Grafikte, bedenden metne aktarımdaki çeviri sürecinde, çoğunlukla *lingua franca* İngilizceden dilimizde dolaşıma giren terimlerin olduğu görülmektedir. Ayrıca ilgili başlıkta terim olarak girişi yapılan “peak noktası”, “bulaş”, “sosyal mesafe”, “covidiot” gibi girdiler dikkat çekmektedir. Örneğin, “peak noktası” sözcük öbeği, Covid-19'la birlikte Türkçede dolaşıma giren, bir İngilizce ve bir Türkçe sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu ilginç bir söz öbeğidir. İngilizcede “zirve,

tepe” gibi anlamlara gelen “peak” sözcüğü, Türkçedeki “nokta” sözcüğüyle birlikte “tepe noktası” anlamına gelebilecek istatistiksel bir terimin, “peak noktası”nın, yeniden üretilmesini sağlamıştır. Diğer dikkat çeken terim girdilerinden biri de “bulaş”tır. Bulaşmanın ardından ortaya çıkan hastalık halini ifade etmekte kullanılan “bulaş” sözcüğünün, İngilizcedeki “infection” [enfeksiyon] sözcüğüne karşılık gelecek şekilde dolaşıma girdiği belirtilmektedir (Duman, 2020). “Bulaş” Türk Dil Kurumu güncel sözlüklerinde bulunmamakla birlikte, Covid-19 pandemisiyle tıbbi bir terim olarak Türkçede dolaşıma girmiştir. *Koronavirüs ile hayatımıza giren terimler* başlığındaki bir diğer terim girdisi “sosyal mesafe” ise [social distance] sözcüğü sözcüğüne çevrilerek İngilizceden Türkçeye dolaşıma girmiştir. Türkçede aslında bireyler arasındaki fiziksel mesafeyi tanımlamak için kullanılan bir söz öbeğidir. T.C. Sağlık Bakanlığının “Covid-19 Bilgilendirme Platformu”nda yer alan Covid-19 Sözlüğüne göre “sosyal mesafe”, “hastalık etkeninin bulaşmasının engellenmesi için kişilerin fiziksel olarak buluşmasını azaltması, bir arada bulunulan ortamlarda 1,5 metrelik fiziksel mesafenin korunması ve temasın azaltılmasını içeren tutum ve davranışlar, fiziksel mesafe”dir (bkz. T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Dolayısıyla “sosyal mesafe” söz öbeği de Covid-19 sürecinde dolaşıma giren ve yanlış alınılan bir söz öbeği olarak değerlendirilebilir. Salgınla birlikte yeniden üretilen ve *koronavirüsle hayatımıza giren terimlerde* kendine yer bulan İngilizce “covidiot” sözcüğü, “halk sağlığı ve güvenliği ile ilgili uyarıları dikkate almayan, ürünleri depolayıp komşularından saklayan kimse” (bkz. Urban Dictionary, 2020) anlamına gelmektedir. “Covid” ve “idiot” [aptal] sözcüklerinin birleşiminden oluşan bu sözcük, argo sözcükler ve deyimler için oluşturulan kitle kaynaklı çevrimiçi sözlük *Urban Dictionary*’ye dahil edilmiştir. Bu bağlamda Covid-19 sürecinin bedenden terime çevirisi, terimin topluma aktarımında çevirinin küresel etkileşimsel rolünü işaret etmektedir. Çeviri ve terminolojinin etkileşimi ve ilişkiselliği, terimlerin toplumdaki dolaşım sürecinde etkin bir rol oynamaktadır.

İlgili başlıktaki terimlerin alanlararası dolaşımına ışık tutma amacıyla, 55 terim girdisi “*Türk Dil Kurumu Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü*”, “*Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*”nde aratılmıştır. Terim girdileri ayrıca İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Portekizce dillerinde milyonlarca terimi barındıran ve dünyanın en büyük terminoloji ve dil veri bankalarından biri olan “*Termium Plus*”ta tek tek aratılmıştır (bkz. Termium Plus, 2020). Bahsi geçen sözlüklerde bu terimlerden 32’sinin alanlararası dolaşımına karşılık bulunmuştur.

Şekil 2

Terimlerin Alanlararası Dağılımı

Şekil 2’de, ekşisözlük’te “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” başlığındaki terimlerin dolaşımının sırasıyla veteriner hekimliği, hemşirelik, tıp, su ürünleri, ilaç ve eczacılık, biyomühendislik, biyoloji, bankacılık ve sosyal bilimler alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. İlgili başlıktaki terimlerin farklı alanlarda dolaşıma girmesi Covid-19 salgını sürecinde meydana gelen toplumsal bağlamdaki sürekli değişimin sinyalini vermektedir. Örneğin, sürecin toplumdaki sosyo-ekonomik etkilerinin yansımalarının terimlere aktarımını, ilgili başlıktaki “*iban*”, “*verg*”, “*konut kredisi*” gibi terimlerde görmek mümkündür. Salgının ekonomik etkileri, tüm toplumsallığıyla terimlerin dolaşımına “bulaşmış” ve bu terimler elektronik kültürde yeni dinamiklerle, yeni bağlamlarda yeniden inşa edilmiştir.

5. Sonuç Gözlemleri

Türkiye’de en çok tanım girdisine sahip ekşisözlük’te Covid-19’un beden terim ilişkiseliliğinde çevirisi, “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” başlığında dillerarası ve alanlararası düzlemde irdelenmiştir. Yapılan çevrimiçi çözümleme sonucunda, ekşisözlük’te bedenden terime aktarım olarak çeviri eyleminin gerçekleştiği saptanmıştır. Bu saptama, iktidar(lar)ın beden üzerinden ve beden aracılığıyla yeniden üretiminin dolaşıma giren terimlerde aranabileceğini işaret etmektedir. Sözü geçen başlıktaki “*izole*”, “*sosyal mesafe*”, “*evde kal*”, “*hayat eve sığar*”, “*umumi hıfzısıhha*” girdileri bireylerin birbirlerinin iktidarı üzerinden bedeni terime aktardığının göstergesidir. “*Asemptomatik*”, “*sürveyans*”, “*lockdown/karantina*”, “*filyasyon*”, “*enfekte*”, “*mortalite/e*”, “*solunum cihazı*”, “*kuru öksürük*”, “*kontaminasyon*”, “*entübe (etmek)*”, “*ekstübe*” ve “*re-enfekte olmak*” gibi tıp alanında kullanılan terimlerin gündelik yaşamda dolaşıma girmesi, bedenin terime aktarımında yeniden üretimin örneğidir. Bu bağlamda, terimlerin uzmanlık alanlarından kopup gündelik dilde dolaşıma girebileceği ve toplumun farklı kesimleri tarafından kabul edilip kullanılabileceği

sonucuna ulaşmaktadır (Kırş. Görgüler & Kurmel, 2014; Delavigne, 1995; Wodak, 2001). “Covidiot”, “bulaş”, “sosyal mesafe”, “peak noktası” gibi İngilizceden Türkçeye çeviriyle veya çevrilmeden dolaşıma giren sözcükler Covid-19 pandemisiyle yeniden inşa edilmiş; “yeni normal”in yeni terimleri olmuşlardır. Dolayısıyla, toplum tarafından yapılan ve yapılandırılan terimlerin yaratım, değişim, dönüşüm gibi aşamalardan geçerek dolaşıma girebileceği görülmektedir (Kırş. Campo, 2012; Delavigne, 2017; Gambier, 1987, 1991; Gaudin, 1993, 2003). Bununla beraber, toplumsal bağlamdaki sürekli değişim, tıp, hemşirelik, veteriner hekimliği, su ürünleri, ilaç ve eczacılık, biyomühendislik, bankacılık, sosyal bilimler gibi alanlardaki terimlerin disiplinlerarası dolaşımında kendini göstermiştir.

Gündemin hızla değişip dönüştüğü, katılımcı paylaşımcı bir elektronik kültürün oluştuğu çevrimiçi ağların, Covid-19 pandemisi sürecinde, bedenden terime aktarım pratiğinin mekânı haline geldiğini iddia etmek olasıdır. Pandemiyle birlikte hayatımıza giren terimlerin, pandemi sonrasında hayatımızdan çıkıp çıkmayacağına dair kesin bir görüşte bulunmak zordur. Ancak Covid-19 ile birlikte günlük pratiklerimizin parçası haline gelen yeni terimlerin, salgının dünyayı etkileme hızıyla doğru orantılı bir biçimde, gündelik dilde dolaşıma girdiği açıktır. Çevrimiçi ortamdaki paylaşım trafiğiyle dolaşıma giren bu terimler, ağ temelli katılımcı sözlüklerde yapılabilecek saha çalışmalarını, toplumterimbilim ve yeni medya merkezli çalışma alanlarının ortaklığıyla çeviri alanında yeni çalışmaları gündeme taşımaktadır. Disiplinlerarası ve hatta disiplinlerötesi ağ temelli çeviri çalışmalarında, terimbilim alanıyla ortaklık kurulması kaçınılmazdır. Bu çalışma, özellikle küresel bir salgın sürecinde, çevrimiçi ortamda dolaşıma giren terimlerin çeviri alanında, toplumsal bağlamda oluşturulduğu ağ temelli çeviri çalışmalarına duyulan gereksinimi gündeme taşımaktadır.

Özetle çalışmamızda, ağ temelli çeviri hareketleri ve terimbilim ilişkiseliliği çevrimiçi ortamda ve toplumsal bağlamda irdelenmiş; toplumsalın söylemler aracılığıyla terimlere aktarımı ve terimlerin diller ve alanlararası dolaşımı mercek altına alınmıştır. Buna göre, ilgili başlıktaki terimlerin büyük çoğunluğunun İngilizceden Türkçeye çevrilerek dolaşıma girdiği ve kaynak dildeki biçimlerini koruduğu saptanmıştır. Bunun nedeninin, ilk kez deneyimlenen ve olağanüstü bir hızda pandemiye dönüşen Covid-19 salgınında, günümüz çevrimiçi ağ kullanımlarının yaygınlığının etkisi olduğu söylenebilir. Terimlerin alanlararası dolaşımı değerlendirildiğinde, “tıp”, “hemşirelik”, “veteriner hekimliği”, “biyoloji”, “biyomühendislik” gibi alanların yanı sıra “sosyal bilimler”, “bankacılık” gibi alanlarda dolaşıma girdikleri ve Covid-19 süreciyle birlikte şekillenen toplumsal hareketliliklerden etkilendikleri gözlemlenmiştir. Böylece *ekşisözlük*'te “*koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*” başlığındaki terimler, uzmanlık alanlarından sıyrılıp gündelik dile yayılmış ve ayrı bağlamlarda çeşitli dönüşümler geçirerek ağ temelli çeviri hareketlerinde etkin rol oynamışlardır. Dolayısıyla kaynak metinden hedef metne, ya da insan bedeninden terimlere çeviri yoluyla aktarım gerçekleşmiştir. Bu terimlerin çeviri yoluyla, diller ve alanlararası kategorilerde farklı dolaşımlara da girdikleri gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık/göstergelerarasılık*. Kanguru Yayınları.
- Akyazı, A. (2016). Yeni iletişim ortamı olarak dijital katılımcı sözlüklerde nefret söylemi. *Marmara İletişim Dergisi*, 22, 183-193. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maruid/issue/22158/238058>
- Alp, H. (2016). Çingenelere yönelik nefret söyleminin Ekşi Sözlük'te yeniden üretilmesi, *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 3(2), 143-172. <https://doi.org/10.24955/ilef.305520>
- Baker, M. (2009). Translation studies. M. Baker & G. Saldanha (Eds.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (Second Edition) içinde (ss. 277-280). Routledge.
- Barthes, R. (1974). Théorie du texte. *Encyclopedia universalis*. <https://www.universalis.fr/encyclopedie/theorie-du-texte/>
- BBC. (2020). BBC News Türkçe. *Pandemi nedir, ülkeleri nasıl etkiler? Dünya Sağlık Örgütü koronavirüsü pandemi ilan etti*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51614548>
- Bogenç Demirel, E., & Görgüler, Z. (2021). *Çeviri odaklı transdisipliner pratikler: Organizmalardan artırılmış veri ve çeviri heykellerine*. *Litera: Journal of Language, Literature and Culture Studies*, 31(1), 329-348. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iulitera/issue/62973/840778>
- Bogenç Demirel, E., Kurmel, D., & Görgüler, Z. (2018). Nefretsiz bir yaşam mümkün! Çeviri odaklı yaratıcı aktivist taktikler, *Frankofoni*, 32, 83-99.
- Bogenç Demirel, E., & Kunt, A. (2007). Yazında ve sanatta yenilenme: "Durağan ve eğreti bedenler...", *Akşit Göktürk'ü Anma Toplantısı*, İstanbul Üniversitesi, 145-153.
- Bourdieu, P. (2016). *Akademik aklın eleştirisi: Pascalca düşünme çabaları* (B. Yalım, Çev.). Metis Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi*, (D.F. Şannan, A. G. Berkkurt, Çev.). Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (G. Raymond, M. Adamson, Çev.). Polity Press.
- Campo, Á. (2012). *The reception of Eugen Wüster's work and the development of terminology*. Université de Montreal (Canada).
- Castells, M. (2013). *İsyen ve umut ağları. İnternet çağında toplumsal hareketler*, (E. Kılıç, Çev.), Koç Üniversitesi.
- De Vogüé, S., & Paillard, D. (1997). Identité lexicale et hétérogénéité de la variation co-textuelle, le cas de suivre. *Co-texte et calcul du sens*, 41-62.
- Delavigne, V. (2017). Term usage and socioterminological variation. The impact of social and local issues on the movement of terms. P. Drouin, A. Francœur, J. Humbley & A. Picton (Eds.) *Multiple Perspectives on Terminological Variation* içinde (ss. 31-56). John Benjamins.

- Delavigne, V. (1995). Approche socioterminologique des discours du nucléaire. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 40(2), 308-319.
- Duman, K., & Özdoğru, G. (2018). Dijital emek ve kullanıcı içeriğinin metalaşması: Katılımcı sözlük yazarları üzerine inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 75-99.
- Duman, N. A. (2020, Mayıs 20). *Bulaş sözcüğü üzerine*. Işık Üniversitesi. https://www.isikun.edu.tr/web/1695-15635-1-1/isik_universitesi/hakkinda/yonetim_idari_birimler_kurumsal_iletisim_daire_baskanligi_basinda_isik_universitesi_isik_yazilari/bulas_sozcugu_uzerine
- Ekşi Sözlük (2020). Ekşi sözlük, *koronavirüs ile hayatımıza giren terimler*. <https://eksisozluk.com/koronavirus-ile-hayatimize-giren-terimler--6431602>
- Ellialtı, T. (2012). Evlilik öncesi cinsellik, bekaret ve beden disiplini: kadınların "aşk" üzerinden cinsel ahlak mücadelesi. *Cogito*, (70-71), 371-397.
- Foucault, M. (2014), *Sonsuza giden dil* (I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2012), *İktidarın gözü* (I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin tarihi* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2002). *Kliniğin doğuşu: tıbbi algının arkeolojisi* (Ş. Ünsaldı, Çev.). Epos Yayınları.
- Foucault, M. (1965). *Madness and civilization: A history of insanity in the age of reason* (R. Howard, Çev.). Pantheon.
- Furman, I. & Süngü E. (2021). Kolaboratif faaliyet modelinin çelişkileri: Ekşi Sözlük sanal topluluğunda cinsiyetçi söylem ve pratiklere dair bir inceleme. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 119-39. <https://doi.org/10.47613/reflektif.2021.18>
- Gambier, Y. (2006). Pour une socio-traduction. J. F. Duarte, A. A. Rosa, & T. Seruya, (Eds.), *Translation Studies at the Interface of Disciplines* içinde (ss. 29-42). John Benjamins.
- Gambier, Y. (1993). Vers une histoire sociale de la terminologie. *Le Langage et l'homme*, 28(4), 233-246.
- Gambier, Y. (1987). Problèmes terminologiques des pluies acides: pour une socio-terminologie. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 32(3), 314-320.
- Gaudin, F. (2003). *Socioterminologie, une approche sociolinguistique de terminologie*. Duculot. <https://doi.org/10.7202/011983ar>
- Gaudin, F. (1993). *Pour une socioterminologie. Des problèmes sémantiques aux pratiques institutionnelles*. Publications de l'université de Rouen.
- Gerbaudo, P. (2013). *Twitler ve sokaklar* (O. Akınhay, Çev.). Agora.
- Görgüler, Z., & Kurmel, D. (2020). Toplumterimbilimsel bir yaklaşım örneği: Ekoloji terimlerinin çevrimiçi ağlarda dolaşımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18) , 725-736. <https://doi.org/10.29000/rumelide.706516>

- Görgüler, Z., & Kurlmel, D. (2014). Toplumterimbilimsel bir inceleme: Türkçede kuantum fiziği terimlerinin alanlararası dolaşımı. *Littera Edebiyat Yazıları Çeviri Özel Bölümü*, 32, 157-165.
- Gürel, E., & Yakın, M. (2007). Ekşi Sözlük: postmodern elektronik kültür. *Selçuk İletişim*, 4(4), 203-219. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19014/200751>
- He, F., Deng, Y., & Li, W. (2020). Coronavirus disease 2019: What we know? *J Med Virol*. 92(7), 719–725. <https://doi.org/10.1002/jmv.25766>
- Husserl, E. (2012). *Fenomenoloji üzerine beş ders* (H. Tepe, Çev.). Bilgesu Yayıncılık.
- Jenkins, H. (2009). *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. The MIT Press.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. NYU Press.
- Keskin, A. (2020). Elektronik kültür ortamında paylaşılan Koronavirüs (COVID-19) şiiirlerinin folklorun ve mizahın protesto işlevi bağlamında kültürebilimsel analizi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, (13), 30, 502-536. <https://doi.org/10.12981/mahder.712405>
- Koca, F. [drfahrettinkoca]. (2020a). *SON 24 SAATTE 3.672 test sonuçlandı. 293 yeni tanı kondu. Çabalarımıza rağmen, hastalığa yenik düşen 7 insanımız daha oldu*. Twitter. <https://twitter.com/drfahrettinkoca/status/1242185496715018241>
- Koca, F. [drfahrettinkoca]. (2020b). *Kaç kişi? 195 ülkede her gün bu soruluyor. Kayıplar versek de Türkiye için geç deşil. Tedbir, artışın önünü kesebilir*. Twitter. <https://twitter.com/drfahrettinkoca/status/1242528779148328960>
- Levin, D. M. (1999). The ontological dimension of embodiment: Heidegger's thinking of being. S. Critchley (Ed.), *The Body: Classic and Contemporary Readings* içinde. Blackwell.
- Merleau-Ponty, M. (1945). *Phénoménologie de la perception*. Gallimard.
- Merriam-Webster. (2020). *Disease*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disease#:~:text=Definition%20of%20disease,rare%20genetic%20disease%20heart%20disease>
- Oktay, A. (1999). Yazın, yabancılaşma ve yabancılaştırma, *Virgöl* (16), 32-35.
- Özmkas, U. (2012). Foucault: İktidardan biyoiktidara. *Cogito*, (70-71), 53-81.
- Öztekin, H. (2015). Yeni medyada nefret söylemi: Ekşi Sözlük örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 925-936.
- Rastier, F. (2011). La Mesure et le grain. *Sémantique de corpus*. Honoré Champion.
- Rundell, M. (2015). Crowdsourcing, wikis, and user-generated content, and their potential value for dictionaries. P. Hanks, & G-M. de Schryver (Eds.), *International handbook of modern lexis and lexicography* içinde (ss. 1-17). Springer Berlin Heidelberg.
- Sabah. (2020a). *Son dakika: Sağlık Bakanı Koca Bilim Kurulu toplantısı sonrası açıklamalarda bulundu! İşte alınan yeni corona virüs kararları!*

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/03/23/son-dakika-saglik-bakani-koca-bilim-kurulu-toplantisi-sonrasi-aciklamalarda-bulundu-iste-alinan-yeni-corona-virus-kararlari>

- Sabah. (2020b). *Son dakika: Sağlık Bakanı Fahrettin Koca Türkiye'deki corona virüsü vakalarını açıkladı!* <https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/04/07/son-dakika-saglik-bakani-fahrettin-koca-corona-virusu-hakinda-aciklamalarda-bulunuyor>
- Sevindik, A., & Yaman, S. (2019). Yeni derleme alanları ve dijital ortamın halkbilimcileri: Ekşisözlük örneği. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 1041-1055.
- Sine, R., & Özsoy, S. (2017). Ekşi Sözlük kullanıcılarının yeni medya kullanım pratikleri, *Route Educational and Social Science Journal*, 4(8), 53-65.
- Sputnik (2020). *Hacı Sabancı, açık havada spor yapmasına tepki gösteren takipçisine yanıt verdi: Sakin ol şampiyon, evdeyim.* <https://tr.sputniknews.com/20200322/haci-sabanci-acik-havada-spor-yapmasına-tepki-gosteren-takipcisine-yanit-verdi-sakin-ol-sampiyon-1041655789.html>
- Söğüt, F . (2020). İnternet sözlüklerinde mekânsal ötekileştirme üzerine bir araştırma: Ekşi Sözlük'te Esenyurt başlığı örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1) , 45-68 . <https://doi.org/10.19145/e-gifder.636956>
- Susar, F., & Narin, B. (2011). Sosyal paylaşımın tecimselleştirilmesi bağlamında internet reklamcılığı: Ekşi Sözlük örneği, *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3, 1-14.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). *T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 bilgilendirme platformu, Sosyal mesafe.* <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66516/sosyal-mesafe.html>
- Taşdemir, B., & Çevik, R. (2013). Hâkim tasarım ve Ekşi Sözlük: İnternet'in dönüşümünü anlamak. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (37), 22-39.
- Termium Plus. (2020). *TERMIUM Plus The Government of Canada's terminology and linguistic data bank.* <https://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2alpha/alpha-eng.html?lang=eng>
- TDK. (2020). Türk Dil Kurumu bilim ve sanat terimleri sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2020). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük. *Hastalık.* <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (2020). Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Turhan, S. (2017). Yeni medyada katılımcı kültür ve troller: Adana şehri üzerine trollerin dil kullanım pratikleri. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 8(30), 305-323.
- TÜBA. (2020). *Türkçe bilim terimleri sözlüğü, TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi.* <http://www.tubaterim.gov.tr/>
- Uçar, A. (2006). Ekşi Sözlük: Format sözlükçüleri gözetliyor, *Millî Folklor*, 18(71), 39-43.
- Uçkan, Ö. (2012). Sözlükler: Türkiye internet kültürünün vazgeçilmezi. *Bilişim Dergisi*, (140), 22-27.

- Urban Dictionary. (2020). *Covidiot*. <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Covidiot>
- Uzunoğlu, S. (2015). Bir postmodern intiharın ardından Ekşi Sözlük'te kanaatlerin oluşumu ve grupların biçimlenme süreçleri, *Intermedia International Peer-Reviewed E-Journal Of Communication Sciences*, 2(2), 424-439.
- Üngören, E. (2019). Yeni medya iletişim kanalı olarak katılımcı sözlük sitelerine yönelik bir değerlendirme. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2878-2907. <https://doi.org/10.26466/opus.567125>
- Van Dijk, T. A. (2010). Söylem ve iktidar. A. Çavdar, & A. Yıldırım (Ed.), *Nefret suçları ve nefret söylemi* içinde (ss. 9-44). Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Wodak, R. (2001), What CDA Is About – A summary of its history, important concepts and its developments. R. Wodak & M. Meyer (Ed.), *Methods of critical discourse analysis* içinde (ss. 1-13). Sage Publications.
- Wacquant, L. (2012). *Ruh ve beden: Acemi bir boksörün defterleri* (N. Öktem, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- World Health Organization. (2021). Coronavirus disease (COVID-19), Symptoms. https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_3
- Yalçın, N. (2015). *Sosyal medyada simgesel şiddet: Ekşi Sözlük örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji Ve Metodoloji Anabilim Dalı.
- Youtube. (2019). Ekşi Sözlük 20.Yıl belgeseli 1.Bölüm: Başlangıç- Şubat 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=tENkclsn4JY>